

BUCUREȘTII ÎN PREAJMA UNIRII PRINCIPATELOR DUPĂ UN PLAN INEDIT

Andrei Pippidi

La Biblioteca Națională din Paris, în Departamentul de Hărți și Planuri, sub cota Ge F 1346, se găsește un plan al orașului București, desenat cu câțiva ani înainte de Unire (chiar în titlu citim: „Bukarest, capitale de la Valachie“).

Nu-i vorba de un plan de tipul celor din 1770 (rusesc), 1789 (Purcel) sau 1791 (Ernst), care să contureze parcelele. Sunt marcate principalele artere de circulație, ca pe harta care însoțește lucrarea lui F. J. Sulzer din 1781. Cel mai mult se aseamănă cu planul din 1842, din *Annuaire de la Principauté de Valachie*, atât ca întindere și conținut, cât și din cauza legendelor, ele fiind, ca și acolo, în limba franceză; probabil că a existat intenția de a-l imprima și pe acesta. De asemenea sunt indicate formele de relief – dealuri, în partea de sud, cu izvoare și mlaștini.

La extremitatea nordică, suprafața cuprinsă în plan are drept margine cursul șerpuitor al Colentinei. Ultimele puncte notate în această direcție sunt „Plumbouita (monastère)“, o biserică, desigur Ghica-Tei, „Colentina (palais superbe avec jardin etc.“) și, mai la vest, Floreasca, cu biserica ei. Spre miazăzi, dincolo de bariera Caliței și de Văcărești – așezare curios deplasată către apus –, orașul se pierde într-un șes mlăștinos. La două ieșiri din București, harta menționează drumul Craiovei, pe la Cotroceni, și pe acela al Brăilei, pe la Pantelimon. A treia este Șoseaua, între șiruri de copaci, având în stânga o biserică, Izvorul Tămăduirii (Mavrogheni) cu explicația „promenade publique“. Figurează și insula formată de Dâmbovița cu afluentul ei, Dâmbovicioara, și străbătută de ulița Dobroteasa ¹.

Cea mai normală lectură a structurii orașului este cea concentrică. Primul inel leagă între ele barierele – cele amintite, la care adaugă Podul Mogoșoaiei, situată în zona actualei Piețe a Victoriei, și Târgul de Afară, pe Calea Moșilor. La această distanță de centru se aflau, pe Dâmbovița, abatorul (înființat în 1842) ² și, exact în partea opusă, la vest, noua grădină publică, la capătul Podului de Pământ – Calea Plevnei (Scufa, desenată corect la nord de râu, pe când Vladimir de Blaremborg o plasa pe malul celălalt; pe plan apar aleile radiale, având în mijloc un „rond-point“) ³. Data planului, care putea fi dedusă, oricum, ca ulterioară construcției abatorului la Zahanaua lui Hagi-Moscu, este de stabilit după revoluția din 1848: în dreptul cartierului care se întinde între bisericile Precupeții Vechi și Precupeții Noi, sau, astăzi, între Polonă și Moșilor, scrie: „Cette partie a été brulée en 1846“ (în realitate, incendiul a avut loc la 23 martie 1847).

Inelul următor închide numai partea de nord a orașului. La sud de Dâmbovița se întind Dobroteasa, Beilicul, drumul Giurgiului (*fără* cimitirul Bellu, deci planul e

¹ Paul Cernovodeanu și N. Vătămanu, *Contribuții la vechea topografie a Bucureștilor: ostrovul Dâmboviței (sec. XVI–XVII)*, Studii, XII, 6, 1959, p. 115–132.

² Dan Berindei, *Orașul București, reședință și capitală a Țării Românești (1459–1862)*, București, 1963, p. 197.

³ George Potra, *Din Bucureștii de altădată*, București, 1981, p. 248–249.

dinainte de 1859), Podul Caliței sau al Calicilor („Calitz ou Kalitch“), deci Rahovei, și acea cale de acces către Cotroceni – ceea ce corespunde, aproximativ, cu traseul fostei străzi Uranus, continuat cu un segment din Calea 13 Septembrie și cu Șoseaua Panduri. În acest perimetru apar „École de Natation“, la un cot al Dâmboviței, între două poduri, Statul Major, „Stadul Municipal“ (sic, în românește, cu caractere latine), pe locul viitorului O.N.E.F., cazarma de pe Uranus, Mitropolia („la cathédrale“), Câmpul lui Filaret (viitorul Parc Carol). Înălțimea unuia din dealurile atinse de Podul Beilicului – Calea Șerban Vodă – este înregistrată: 255 picioare, deci 84,15 m, deasupra nivelului mării⁴. Satul Mărcuța fiind așezat mult mai la sud decât în realitate, ar putea fi vorba de o confuzie cu Măriuța, pădure și sat (Hagiești).

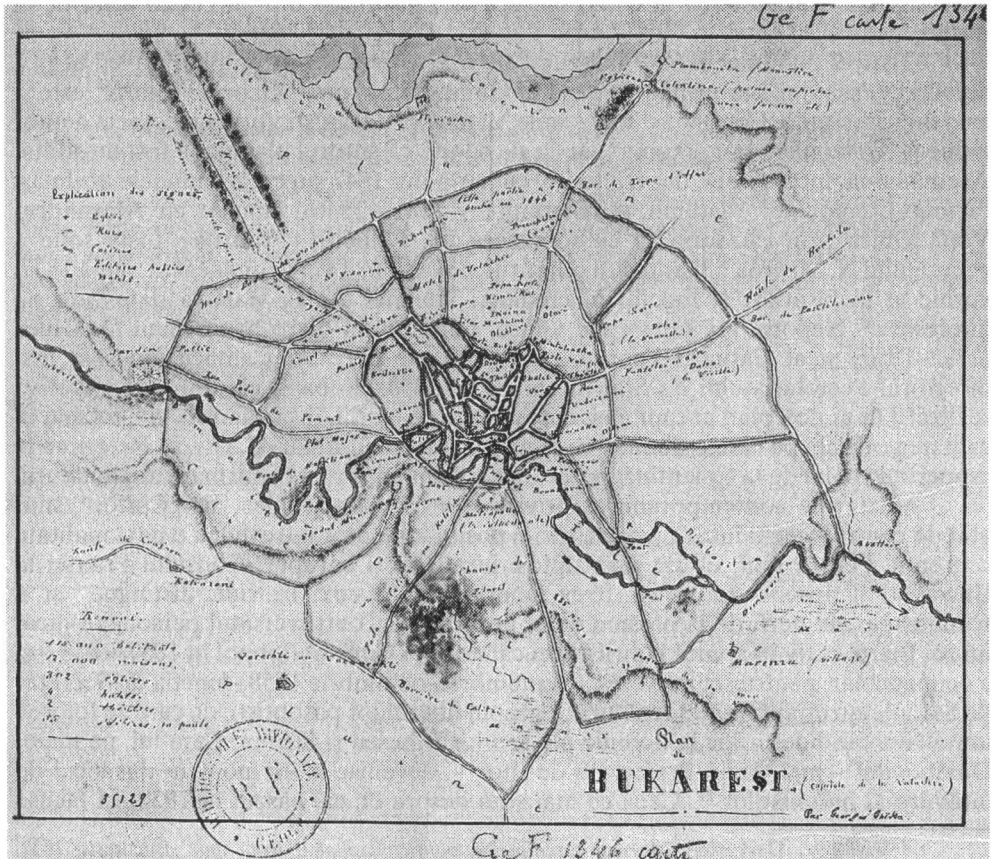

Vladimir de Blaramberg (1846)

La nord de Dâmbovița, în zona aflată între primele două inele, găsim numai câteva biserici: Sf. Visarion (la vest de ulița Herăstrău, mai târziu Calea Dorobanți), Precupeții Vechi și Noi, Delea Nouă și Veche (acestea fiind despărțite între ele de

⁴ Cf. Frédéric Damé, *Bucarest en 1906*, București, 1907, p. 121, punctul cel mai înalt era la Cotroceni, 105 m, iar cel mai jos la bariera Călărașilor, 77,24 m. Altitudinile din Câmpia Dâmboviței consemnate de Ion Iordan, *Împrejurimile Bucureștilor. Ghid turistic*, București, 1992, p. 25, sunt între 105 și 137 m.

ulița Pantelimon). Al doilea inel corespunde străzilor, de astăzi, Berzei-Buzești-General Manu-Povernei-Visarion-M. Eminescu (Romană), până în Dorobanți, ținând seama de faptul că nu fusese încă tăiat Bd. Colții, mai târziu Lascăr Catargiu și Ana Ipătescu. În continuare, traseul se suprapune pe str. Romană, intersectând axul Polonă-Calea Floreasca și ajungând până la actuala Cale a Moșilor, apoi coboară în direcția sud-est până în apropiere de biserica Popa Soare, de unde pleacă str. Mântuleasa, continuând cu str. Popa Nan până la Călărași și Dudești, iar mai departe, până la Dâmbivița, cu str. Nerva Traian.

Planul Bucureștiului

În interiorul acestui de-al doilea spațiu, semicircular, au fost notate ca repere biserica Sfinții Voievozi, Curtea Administrativă (avându-și sediul pe Podul Mogoșoaiei, în casele Ghica)⁵, „Hôtel de Valachie“ (fostul Han Roșu, pe ulița Franceză)⁶, bisericile Popa Petre, Icoanei, Pitar Moșului, Olari, Mântuleasa, Udricani, Olteni.

⁵ Cezara Mucenic, *București, un veac de arhitectură civilă, secolul XIX*, București, 1997, p. 29–30.

⁶ Gheorghe Crutcescu, *Podul Mogoșoaiei*, București, 1986, p. 91, hotel încă menționat în 1871 (*ibid.*, p. 286, n. 161). Vezi și George Potra, *Istoricul hanurilor bucureștene*, București, 1985, p. 134–136.

Metohul Episcopiei Râmnicului, ocupând, după cum se știe, locul pe care se va ridica Ateneul, ca și palatul domnesc de pe Podul Mogoșoaiei, sunt înscrise în următorul inel. Acesta, care formează centrul, cuprinde bisericile Cretulescu și Săringardul, sediul Poliției⁷, consulatul Rusiei, Sf. Spiridon, Spitalul Brâncovenesc, Piața Mică („Petit Marché“), Consulatul Franței, cel al Greciei, bisericile Sf. Vineri și Vergului, „Hôtel du Théâtre“, Cazinoul, Teatrul Național, Colegiul Sf. Sava, dar și, mai la nord, Vama și cele două poște (rusească și românească). În această zonă centrală, trama stradală a fost de atâtea ori brutal modificată încât mai recunoaștem doar străzile Știrbei-Vodă și C. A. Rosetti ca fiind parte din parcursul celui de-al treilea inel.

Teatrul Național a fost inaugurat în 1852. Prezența sa pe plan dovedește că acesta datează din anii următori, până la Unire. Semnătura „Georges Ghika“ este și ea o indicație utilă. Confuzia dintre satele Vărăști și Văcărești, forma incorectă a unor nume („Kretzoulie“ sau „Ikoina“) ar da de bănuț că autorul planului a fost un străin. Asemănarea, incompletă, dar izbitoare, cu harta din 1842 sugerează numele aceluiași cartograf, colonelul Vladimir de Blaremburg (1811–1846), cumnat cu Alexandru-Vodă Ghica prin căsătoria sa cu sora acestuia, Pulheria (Profirița), fosta soție a generalului N. Mavros⁸. Dar fostul ofițer rus, devenit în Țara Românească, după 1837, vornic al închisorilor și logofăt al credinței, nu mai era în viață la data care ne interesează. Nepotul lui, Gheorghe Ghica, fiul fostului mare ban Mihail D. Ghica (1792–1850) și al Catincăi Față, s-a căsătorit cu Zoe Gr. Cantacuzino și a fost directorul Secretariatului de Stat în anii 1856–1858. Probabil că el a luat inițiativa realizării unui nou plan al capitalei, copiat după cel vechi, însă „adus la zi“, tocmai în calitatea oficială pe care o deținea ca ministru al unchiului său Al. Ghica. Referirea la „superbul“ palat de la Colentina, proprietatea familiei, e ca o confirmare a semnăturii.

Mărturiile contemporane cu privire la acest Iorgu Ghica, zis „Cartof“, sunt atât de contradictorii încât nu oferă nici o posibilitate de a întrevădea o personalitate coerentă. Pentru unii, el era un vanitos, incapabil și corupt⁹. Consulul Franței la București îl aprecia totuși ca „très laborieux... sérieux, instruit, distingué“ și îi recunoștea „du nerf, de la passion et de l'esprit“¹⁰. Controversatul personaj a jucat un rol foarte activ în ajunul Unirii – trei călătorii la Constantinopol în 1857–1858 – și a ocupat chiar, pentru scurtă vreme (septembrie–octombrie 1858) funcția de Secretar de Stat. A întreținut discret legături cu grupul liberalilor pașoptiști, de care se folosea împotriva candidaturilor la domnie ale fraților Bibescu și Știrbei. Casa lui, pe malul Dâmboviței – mai târziu Prefectura de Ilfov –, devenise la un moment dat locul de întâlnire al unioniștilor¹¹. Ceea ce mai știm despre el, că, născut în 1830, își făcuse

⁷ Vasile V. Dașkevici, *Istoricul reședințelor poliției capitalei, fosta agie*, București, 1937.

⁸ Andrei Pippidi, *Vechi epigrafiști și anticari în țările române*. Studii clasice, XI, 1969, p. 293–296; idem, *Nicolae Mavros. Locul său în viața politică și intelectuală*, SCIVA, 43, 2, 1992, p. 110.

⁹ *Documente privind Unirea Principatelor*, III, ed. Cornelia C. Bodea, București, 1963, p. 130, 193, 355, 375–378.

¹⁰ *Ibid.*, VI, ed. Gr. Chiriță, Valentina Costake, Emilia Poștăriță, București, 1980, p. 218–219, 259.

¹¹ *Ibid.*, IV, ed. Dan Berindei, București, 1997, p. 251, 278–280, 407, 506. De văzut, de asemenea, comentariile lui Magheru în 1857 la un articol al lui Gh. Ghica din „Timpul“, totuși oficios guvernamental: „Sunt atâtea frumoase sentimente în mica această scriere, aceste sentimente sunt atât de nemerite, atât de călduros zise, încât nu mă pot opri de a te ruga [pe Al. G. Goleșcu] să-l felicitezi din parte-mi – am avut onoarea a-l cunoaște la Viena [în 1849–1850 sau 1851–1854] și sunt fericit de a vedea că ideile și chipul său de a vedea în afacerile Patriei corespund la opinia ce încă de atunci îmi formasem asupra-i“ (George Fotino, *Din vremea Renașterii Naționale a Țării Românești*. Boierii Golești, IV, București, 1939, p. 182–183).

studiile în Germania – fiind trimis la colegiu la Dresda –, arată că acest frate al Dorei d'Istria, cultivat și ambițios, a dorit să facă mai cunoscute în străinătate capitala Țării Românești și noile îmbunătățiri edilitare care-i transformau rapid înfățișarea. Existența planului la Bibliothèque Nationale ar putea fi explicată prin relațiile lui Ghica cu Thouvenel, ambasadorul Franței la Poartă, care purta Principatelor un interes deosebit, slujind cauza Unirii lor cu enegie și perseverență¹².

Celelalte informații pe care le aduce documentul – o populație de 115 000 de locuitori, 12 000 de case, 302 biserici, patru hoteluri, două teatre, 55 edificii publice, zece poduri peste Dâmbovița – corespund situației din acea epocă: cca 10 000 de case în 1831 și cca 121 000 de locuitori în 1860¹³. Ghica era desigur bine informat, având toate mijloacele pe care i le punea la dispoziție administrația. Așa se prezenta deci, pe la 1858, „micul Paris“, cum începeau chiar atunci locuitorii săi să-l numească¹⁴.

***Bucharest near the event of the Union of the Romanian Principalities,
according to an unpublished plan of Bucharest***

The author has discovered an unpublished plan of Bucharest, in the National Library of Paris. The plan was drawn some years before the Union of the Romanian Principalities. It was made according to a concentric reading of the city structure, marking main roads, borders, churches, main buildings, geographical features. The document also gives statistic information about the inhabitants.

---

¹² Lynn M. Case, *Edouard Thouvenel et la diplomatie du Second Empire*, Paris, 1976.

¹³ Dan Berindei, *Orașul București*, p. 235. G. Potra, *Bucureștii văzuți de călători străini (secolele XVI–XIX)*, București, 1992, p. 173, citează alte cifre, după relatarea unor misionari scoțieni care au vizitat orașul în 1839: 120 000 de locuitori și 366 biserici ortodoxe.

¹⁴ Eugène Jouve, *Guerre d'Orient. Voyage à la suite des armées alliées en Turquie, en Valachie et en Crimée*, I, Paris, 1855, p. 173.